

Pikettyn **POLIITTINEN TALOUSTIEDE**

Kirjoittaja Kalevi Suomela

Thomas Piketty kritisoi niin neuvostomarxismia kuin valtavirran taloustiedettäkin, mutta puolustaa sosiaalidemokraattista yhteiskuntamallia. Sen instituutioita puolestaan tulisi kehittää ennen kaikkea tutkimuksen pohjalta ja tasa-arvon hengessä.

RANSKALAINEN THOMAS PIKETTY nousi maailmanmaineeseen kirjallaan *Pääoma 2000-luvulla*, joka ilmestyi ranskaksi vuonna 2013 ja suomeksi Into-kustantamolta vuonna 2016. Kirja on yli 600-sivuinen järkäle, joka sai välittömästi runsaasti ylistystä, jossa sitä keuhuttiin jopa Nobel-palkinnon arvoiseksi. Kuuluisa amerikkalainen ekonomisti **Paul Krugman** sanoi: ”Piketty on muuttanut tapaamme puhua taloudesta.”

Itseäni miellytti aikanaan **Eeva Lennonin** *Talouselämä*-lehdessä kirjasta esittämä arvio: ”Pikettyn teos on toistaiseksi sekä historiallisesti että maantieteellisesti laajamittaisin tutkimus kapitalismin dynamiikasta ja tasa-arvon kehittymisestä siinä. Se on tavallaan jatkoa siihen, mihin **Karl Marx** jäi, ja osoittaa myös Marxin virheet.”

Eeva Lennon oli pitkään Yleisradion tuttu ääni Lontoosta, luotettava ja viisas kommentaattori. Tuo sitaatti luonnehti kirjaa oikein ja sijoitti sen intellektuaalisessa historiassa oikealle paikalleen. Vaikka kirjan teema oikeastaan on eriarvoisuuden historia, en usko, että Piketty olisi laittanut otsikkoon sanan ”pääoma” vahingossa – se on harkittu viittaus Marxiin. Lennon-sitaatissa on kuitenkin myös ongelma, johon palaan jäljempänä.

Vuonna 2019 Pikettyltä ilmestyi uusi järkäle, yli tuhatsivuinen *Capital et idéologie*, joka julkaistiin jo heti seuraavana vuonna myös englanniksi nimellä *Capital and Ideology*, saman **Arthur Goldhammerin** englanniksi kääntämänä kuin ensimmäinen *Capital*-kirja. Piketty itse opiskeli nuorena taloustieteitä muutamana vuoden Bostonissa, jossa hän oppi myös hyvin englannin kielen. Se ja tiivis yhteistyö Goldhammerin kanssa taannee, että terminologia kirjojen englanninkielisissä laitoksissa on kohdallaan. Tämä on tärkeä näkökohta, kun on kysymys urauurtavista teoksista. Into on luvannut uuden teoksen suomennoksen markkinoille keväällä 2023.

Selitys Pikettyn motiiveista näihin mittaviin tutkimuksiin löytyy ensimmäisen kirjan johdannosta: ”Minun sukupolveni varttui aikuiseksi kuunnellen radiosta, miten kommunistiset diktatuurit romahtivat yksi toisensa jälkeen, eikä se tunne pienintäkään hellyyttä tai nostalgiaa kansantasavaltoja tai yleensä neuvostoaikaa kohtaan. Minuun on istutettu koko iäkseni vastenmielisyyttä sellaista pinnallista ja laiskaa kapitalismikritiikkiä kohtaan, joka ummistaa silmänsä kommunismin historialliselta epäonnistumiselta ja väistää liian herkästi älyllisiä ponnistuksia, jotka veisivät eteenpäin.”

PIKETTYN KIRJAT EIVÄT ole Marx-kritiikkiä, eikä hän paneudu mitenkään erityisesti analysoimaan Marxin kirjoituksia. Hän toteaa muutamana Marxin teoreettisen virheen, mutta näkee hänet ennen kaikkea oman tutkimussuuntansa varhaisena ja arvostettavana pioneerina. Pikettyn kritiikki kohdistuu marxilaisuuteen, ennen kaikkea neuvostomarxismiin, mutta myös sosiaalidemokratiaan poliittisena liikkeenä ja sen liian kapeisiin käsityksiin. Hänen

ambitionsa on viedä eteenpäin ihmisten eriarvoisuutta koskevaa yhteiskuntatieteellistä tutkimusta ja siinä hän todella onnistuu.

Jos Piketty on ankara suhteessaan marxilaiseen taloustieteeseen, niin vähintään yhtä ankara hän on suhteessa nykyiseen valtavirran taloustieteeseen: ”Taloustiede ei suoraan sanottuna ole vielääkään päässyt irti lapsellisesta kiintymyksestään matematiikkaan ja täysin teoreettisiin, mutta usein ideologisesti vinoutuneisiin spekulatioihin. Syrjään jäävät historian tutkiminen ja yhteyksien rakentaminen muihin yhteiskuntatieteisiin.” Hän myös tähdentää, että taloustieteen – joka aluksi kulkikin nimellä *political economy* eli poliittinen taloustiede – ”ei alun perinkään olisi pitänyt pyrkiä erottumaan muista yhteiskuntatieteistä, eikä se edistynyt muuten kuin niiden osana. Yhteiskuntatieteissä tiedetään maailmasta niin vähän, ettei niiden pitäisi jakautua typerästi leireihin.” Ankaraa puhetta, mutta ilmeisen aiheellista.

Piketty aivan selvästi näkee yhteiskuntatieteet – ja taloustieteen niiden osana – merkittävänä yhteiskunnallisena voimana. Miten oikeastaan voisikaan olla toisin! Demokratioissa jo 1900-luvulla, varsinkin sen jälkimmäisellä puoliskolla, poliittiset puolueet samoin kuin yhteiskuntaelämän eri alueita edustavat ministeriöt perustivat yhteiskuntapoliittiset näkemyksensä ja tavoitteensa yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Tämä käytäntö on vuosituhannen vaihtumisen jälkeen vain voimistunut, vaikka sen rinnalle julkiseen keskusteluun ovat tulleet mukaan myös some, vastenmielinen nationalismi, populismi ja muu totuuden jälkeinen elämä.

Kaikki järkevää julkinen keskustelu nojaa tutkimusperustaan ja ihmisten universaaliin samanarvoisuuteen. Niistä on myös ehdottomasti pidettävä kiinni, jos haluamme selviytyä ihmiskunnan edessä olevista haasteista. Niistä keskeisimmät ovat ilmastonmuutoksen ja ihmisten eriarvoisuuden kasvun hallinta.

ONKO PIKETTY VELKAA Marxille siitä, että näkee historian pitkän kehityksen periodeina? On ehkä parempi nähdä asia siten, että sosiologinen historiannäkemys kaikkineen on siitä velkaa Marxille ja Piketty on vain omaksunut tuon yleisen näkemyksen. Erityisesti tämä koskee käsityksiä historiallisesta siirtymästä feodalismista kapitalismiin. Kannattaa kuitenkin huomata, että Marxille tämä oli siirtymä feodalismista porvarilliseen yhteiskuntaan, missä ilmaisussa porvaristo tarkoittaa uutta hegemonista yhteiskuntaluokkaa. Piketty puolestaan käyttää periodeista omia nimityksiään.

Feodalismin aikaista järjestystä – tai samanaikaista järjestystä muissa maanosissa, sillä feodalismin käsitteeseen liitetään helposti pelkästään Eurooppaan – Piketty kutsuu uudessa kirjassaan nimellä *ternary societies*, minkä käännettäessä kolmikantaisiksi yhteiskunniksi. Niissä on kolme yhteiskuntaluokkaa, joista jokainen on hierarkkinen oman statusjärjestyksensä ja perinteidensä mukaisesti: soturijoukoista periytyvä ja niihin edelleen nojaava eliitti, eliitille veroja maksava maata viljelevä kansa sekä

hengellinen sääty, jonka yhteiskunnallinen funktio on legitimoida vallitseva järjestys. Piketty on uudessa kirjassaan nähnyt paljon vaivaa ja saanut aikaan valtavan hienoja historiallisia kuvauksia Euroopan lisäksi etenkin Intian, mutta myös esimerkiksi Kiinan ja Japanin yhteiskunnista.

Onko Piketty velkaa Marxille näkemyksestään uskontojen yhteiskunnallisesta funktiosta? Ainakaan hän ei lausu sitä ääneen, muttei myöskään syvenny millään feuerbachilaisella tarkkuudella uskontojen totuusarvon eritelyyn. Oleellista hänelle on uskonnon tai vastaavan, kuten hindulaisuuden tai kungfutselaisuuden, olemassa olevan järjestyksen laillistava funktio.

Piketty kuvaa erittäin vakuuttavasti, miten juuri kolonialismi ja orjatalous tarjosivat pääomaperustan Ranskan vallankumouksesta alkaneelle ja 1800-luvulla täyteen kukkaansa puhjenneelle omistusoikeusyhteiskunnalle (*ownership society* tai *proprietary society*). Kannattaa kiinnittää huomiota siihen, että Piketty ei marxilaiseen ja mainstream-tapaan kutsu tätä yhteiskuntamuotoa kapitalismiksi. Mitä Piketty sitten tarkoittaa sanalla kapitalismi, jää jossakin määrin epäselväksi; lähinnä pääomien ja niiden omistajien liian suurta ja negatiivista vaikutusvaltaa yhteiskuntien eriarvoisuuden lisääjinä. Termiä voi tietysti käyttää myös täysin neutraalisti, jolloin se viittaisi lähinnä yritysten pääomahuoltoon ja sijoitustoimintaan.

PIKETTYN KIRJAT OVAT vivahteikas kuvaus siitä, miten 1800-luvun erittäin epätasa-arvoinen omistusoikeusyhteiskunta syntyi, miten se murtui kahden maailmansodan seurauksena ja miten demokraatit rakensivat sen jälkeen sosiaalidemokraattisen yhteiskuntamallin. Tämä malli nautti yleistä arvontoa yli neljä vuosikymmentä niissä maissa, joissa sitä sovellettiin, Yhdysvallat mukaan lukien. 1980-luvulta alkaen tämä eriarvoisuutta huomattavasti vähentänyt yhteiskuntamalli on ollut vaikeuksissa sekä Euroopassa että Yhdysvalloissa. Pikettyn kirjat voi itse asiassa lukea pitkänä ja huolellisesti perusteltuna hätähuutona juuri sosiaalisesti demokraattisen yhteiskuntamallin puolesta, minkä lisäksi ne valaisevat oivallisesti myös taloustieteellisen tutkimuksen kehitystä sadanviidenkymmenen vuoden ajalta.

Piketty kutsuu itseään sosialistiksi. Ranskalaisessa kontekstissa se on luonnollista, eikä aiheuta väärinkäsityksiä. Hän on ehdottomasti markkinatalouden kannattaja, mutta yhtä ehdottomasti hän uskoo markkinatalouden voivan olla aidon hyvinvointiyhteiskunnan elementti vain, jos siinä on myös lakisääteinen hyvinvointivaltio sekä toimiva sopimusyhteiskunta ja jos taloutta säädellään tasa-arvoisuuden edistämiseksi. Sosialismi on Piketylle poliittinen etiikka, joka ohjaa yhteiskunnan erilaisten instituutioiden kehittämistä tasa-arvon ja solidaarisuuden hengessä. Hänen molemmat kirjansa pursuavatkin institutionaalisia ideoita ja ehdotuksia.

Sillä välin kun odottelemme Pikettyn uuden kirjan suomennosta, suosittelen hänen edellisen teoksensa lukemista. Se on intellektuaalinen opintomatka, jota et tule koskaan katumaan. **Y**